

Angående Naturvårdsverkets riktlinjer för resurseffektiv hantering av entreprenadberg inom bygg och anläggningsprojekt

Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI, har uppmanats att avge ett svar till rubricerad remiss.

Naturvårdsverkets riktlinjer för resurseffektiv hantering av entreprenadberg utgör ett viktigt steg mot mer enhetliga och förutsägbara bedömningar av om entreprenadberg kan hanteras som biprodukt. Riktlinjerna tydliggör kopplingen mellan materialegenskaper, riskbedömning och användningsområde, och de förväntas kunna minska behovet av transporter samt bidra till lägre kostnader och minskad klimatpåverkan i bygg- och anläggningsprojekt.

Vi anser att riktlinjerna innebär ett bra steg i rätt riktning och tydliggör centrala delar av hanteringskedjan.

Materialkategorier och tidiga undersökningar

Indelningen i tre materialkategorier skapar en grund för ökad förutsägbarhet och underlättar både projektering och tillsyn. Betoningen på tidig geologisk kartläggning och strukturerad provtagning är positiv, liksom Naturvårdsverkets ambition att stärka kunskap och samordning mellan myndigheter och branschaktörer.

Riktlinjerna framstår därmed som ett användbart stöd för att öka återanvändningen av entreprenadberg samtidigt som miljö- och hälsorisker kan hanteras på ett systematiskt sätt.

Brister i metodik och risk för oenhetlig tillämpning

Samtidigt finns betydande utmaningar. Riktlinjerna bygger på metoder och geologiskt underlag som Naturvårdsverket själv bedömer som ofullständigt, särskilt för sulfidförande och arsenikförande berg. Detta innebär risk för felklassning och varierande tolkningar mellan olika tillsynsmyndigheter och regioner. Flera centrala begrepp – såsom begränsad vattengenomströmning, packade konstruktioner och rätt plats – saknar kvantifierade kriterier. Detta kan leda till olika praktiska bedömningar, rättsosäkerhet och osäker tillämpning i tillsynen.

Behov av uppföljning och kunskapsuppbyggnad

I praktiken är det just användning i konstruktioner med låg exponering för syre och vatten som minskar riskerna. Det är därför viktigt att sådana användningssätt premieras, samtidigt som kontroll och uppföljning hålls möjlig.

Extremt få fall i Sverige är dokumenterade – om ens några – där användning i exempelvis vägkonstruktion lett till miljöproblem. De problem som är kända har primärt uppstått vid lagring i upplag där materialet exponeras för både syre och vatten. Därför anser vi att uppföljning i fält av byggda konstruktioner och deras omgivningspåverkan bör prioriteras. Detta är avgörande för att långsiktigt förstå när och hur lakningsrisker uppstår.

Det kan ta tid att bygga denna kunskap, men arbetet behöver påbörjas.

Brister i informationsöverföring och dokumentation

Riktlinjerna förutsätter att information om materialets egenskaper följer med genom hela kedjan av aktörer. Samtidigt saknas formella krav på:

- hur informationsöverföringen ska ske
- hur länge dokumentation ska sparas
- vem som ansvarar för dataförvaring

Detta riskerar att leda till att viktig information tappas bort, särskilt när material byter ägare eller hanteras av flera aktörer. Bristande information kan också försvåra både tillsyn och framtida riskbedömningar. Kommuner med begränsade resurser riskerar dessutom att sakna förutsättningar att följa upp tidiga bedömningar, vilket i sin tur kan leda till ojämlig tillämpning och eventuella miljöproblem.

Tillgång till sådan information är central för att bygga erfarenhet och möjliggöra säkrare riskbedömningar över tid.

Lågt svavelgränsvärde i internationellt perspektiv

Naturvårdsverkets tröskelvärde för kategori 1 (<1 000 mg S/kg) är mycket lågt i ett internationellt perspektiv. Inom internationell ARD/AMD praxis, inklusive europeiska och nordamerikanska riktlinjer för sulfidförande berg och gruvavfall, används typiskt utredningsnivåer i storleksordningen 3 000–10 000 mg S/kg eller högre innan material betraktas som potentiellt syrabildande eller kräver fördjupad provning.

Det svenska tröskelvärdet ligger därmed en storleksordning lägre än vanliga internationella nivåer och innebär en långtgående försiktighetsprincip. Gränsvärdenas utformning hänger också ihop med behovet av långtidsuppföljning av byggda konstruktioner, vilket är centralt för att förstå hur systemen fungerar över tid och om satta värden är på rätt nivå.

Regional snedvridning i konsekvensutredningen

Konsekvensutredningen baseras främst på förhållanden i Stockholmsregionen, vilket begränsar dess relevans för andra delar av landet med annan geologi, andra logistiska förutsättningar och annan tillgång till mottagningsanläggningar.

Det saknas även nationella standarder för riskbedömning, provtagningsfrekvens, informationshantering och dokumentation – något Naturvårdsverket själv lyfter men inte åtgärdar inom ramen för riktlinjerna.

Rimliga provtagningsfrekvenser är viktiga eftersom alltför tät provtagning driver kostnader och bör anpassas till objektets storlek.

Sammanfattning och rekommendationer

Sammanfattningsvis är riktlinjerna välmotiverade och har potential att förbättra hanteringen av entreprenadberg avsevärt. För att uppnå en verkligt likvärdig, säker och resurseffektiv tillämpning behövs dock:

- utveckling av metodik och mätbara kriterier
- nationella standarder för provtagning och informationshantering
- ett nationellt system för lagring av analysdata
- långsiktig uppföljning i fält och laboratorium för bättre förståelse av riskprocesser
- samt förbättrade strukturer för informationsöverföring och ansvarsfördelning

I detta ärende har generaldirektör Tomas Svensson beslutat. Föredragande har varit Geolog och Forskningsledare Fredrik Hellman.

Tomas Svensson
Generaldirektör
Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI